

Pogovor je pripravila: Angelca Žerovnik

Dr. France Pediček

Dr. Pediček, v slovenskem vzgojno-izobraževalnem in pedagoško-teoretičnem prostoru ste do upokojitve veljali za eno priznanih osebnosti, čeprav so nekateri kolegi temu oporekali. Več področjem ste zasnovali in razvijali teoretske in operativne osnove, npr.: šolskemu svetovalnemu delu in šolski pedagogiki v njegovem okviru; družinski, adolescentni, domski, športni, etično-moralni in spolni vzgoji in pedagogiki ter industrijski pedagogiki, pedagoški informatiki in pedagoški terminologiji. Ob šolskem svetovalnem delu sta bili predvsem zadnji dve tematiki predmet vašega pedagoškega raziskovanja. Bili ste dolgoletni profesor psihologije in filozofije na bežigrasjski in drugih ljubljanskih gimnazijah. Profesor pedagogike in psihologije na Visoki šoli za telesno kulturo (današnji Fakulteti za šport) in nekaj časa predavatelj istih dveh predmetov na Akademiji za glasbo in Akademiji za likovno umetnost. Pa predavatelj šolskega svetovalnega dela na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani, direktor Pedagoškega inštituta pri Univerzi v Ljubljani, predsednik Zveze pedagoških društev Slovenije in iskan predavatelj doma, v bivši državi in tržaškem zamejstvu. Obsežna in pestra je vaša publicistična žetev. Bili ste 'hišni' predavatelj na strokovnih srečanjih, seminarjih, posvetih in kongresih pedagogov in drugih šolskih delavcev.

Ustvarjalno pedagoško pot teoretika in praktika pa so vam začeli preprečevati politiki v začetku svinčenih let, ko ste se na Drugem posvetu slovenskih pedagogov na Bledu leta 1971 zavzeli za socialno-antropološki koncept vzgoje nasproti vsiljevanemu družbenemu ideološko-političnemu. Zaradi tega ste bili povsem odrinjeni iz pedagoške in šolske javnosti ter dosledno omejevani in preprečevani v predavateljskem ter publicističnem delu. Posledice tega niso bile 'vesele' in nedolžne. Danes ste v pokoju, a še vedno ste sredi svoje 'hoje' za antropološko pedagogiko in vrednotno vzgojo. Bi nam hoteli nekoliko odpreti 'kamrico' svojih spominov?

Z veseljem, če lahko spomini z moje 'temne strani meseca' kaj doprinesejo k demokratičnemu in vrednostnemu snovanju ter razvoju naše pedagogike, šole in vzgoje (v smislu uveljavljanja mišljenjskega pluralizma).

Več kot štirideset let ste se v slovenskem pedagoškem območju pojavljali kot praktik in kot teoretik. Prva vloga vam je prinašala – po pričevanju vaših nekdanjih 'pedagoških objektov' – mnogo pohval in tihih ter glasnih pedagoških priznanj, pa tudi veliko nasprotovanj, obsodb, krivic in gorja. Veljali ste za kritika, nasprotnika, alternativca in disidenta enoumni marksistično-komunistični slovenski pedagogiki. Kako danes v 'vzratnem ogledalu' vidite svoje celotno delo?

Ves moj sokratski opus je res značilno 'dualni'. Toda oba njegova dela sta otroka moje pedagoško-humanistične zavesti, mojega pedagoško-antropološkega duha in pedagoško-poklicnega etosa. Na oba sem ponosen. Oba skupaj polnita mojo pedagoško identiteto, mi rišeta in določata pedagoški obraz.

Prvi, to je praktično vzgojno-izobraževalno delo po gimnazijah, svetovalno in posvetovalno v vzgojnih svetovalnicah ter predavanja med visokošolskimi študenti *Oddelka za pedagogiko Filozofske fakultete* in takratne *Visoke šole za telesno kulturo*, mi pomirja človeško in poklicno vest, da je bilo prav, ker sem v njem pedagoško gorel in se razvijal v strokovnih močeh. Vsako srečanje z nekdanjimi dijaki in vsemi, s katerimi sem se kdaj srečal kot 'pedagoški erotik', mi to potrjuje. Velikokrat mi nekdanji dijaki in študenti 'citirajo' povedane misli iz šolskih ur in predavanj, ki so si jih do danes ohranili kot smernice življenja in dela. Torej pedagoško delo z mladimi ni obup, temveč plodno oblikovalno opravilo, če je šola šola in je učitelj lahko učitelj! Ali drugače, če je šola razvojni antropološki laboratorij (ne administrativno-birokratski center oz. ideološko-odtujitveni politicum!). In če je učitelj (lahko) svobodnjak misli in duha, predvsem pa, če je mladim neizkrivljeno zrcalo njihovih osebnostnih in razvojnih dosežkov, usmeritev in poti. Torej, bolj velja *quem dii amant*, kakor *quem dii oderunt*. Namreč: kogar bogovi ljubijo, ne kogar bogovi sovražijo – ga naredijo pedagoga!

Na katerih pedagoško-teoretičnih in vzgojno-izobraževalno praktičnih področjih ste delali?

Začel sem kot profesor psihologije in filozofije in se zvrstil skoraj na vseh ljubljanskih gimnazijah, le na šentviški nisem nikoli učil. Vzporedno sem začel po terenu s predavanji staršem (šole za starše) in učiteljem/profesorjem po zbornicah o raznih šolsko-pedagoških temah. Domskim vzgojiteljem sem začel oblikovati pedagoško-psihološko-sociološke temelje njihovi področni teoriji – domski pedagogiki. V 'šolah za življenje' sem mladim razjasnjeval razvojno-osebna in socializacijska ter vrednostno-etična vprašanja. Vodstvenim, industrijskim in upravnim delavcem sem členil psihološko-pedagoške vidike dela v medsebojnih človeških ter vodstvenih odnosih. Športnim delavcem sem postavljal pedagoško-psihološke in socialno-antropološke temelje njihove 'poklicne znanosti'. Šolskim svetovalnim delavcem sem oblikoval teoretske in operativne osnove šolskega osebnega svetovanja in strokovno-posvetovalnega dela. Na posvetih in kongresih sem razčlenjeval in obravnaval vrsto razvojno pojavljajočih se strokovnih vprašanj v pedagoško-teoretični, to je pedagoško-antropološki luči. Pedagoško-raziskovalno sem teoretsko zasnoval in operativno izoblikoval koncept oz. podobo šolskega svetovalnega dela, posebej nauk, območje in poklic šolskega pedagoga. Pedagoško raziskovanje sem končal z udejanjanjem temelja pedagoške informatike (Evropski pedagoški tezaver) in z znakovno razčlenbo terminologije v znanosti, posebej v pedagogiki.

Ob vsem navedenem se začne jasneje razkrivati, kje so bili izvori vaše tako pestre vprašajsko-obravnavane pedagoške teoretizacije. Torej v praksi, ne v izumljanju problemov, kakor so vam nekateri kdaj očitali, češ da si v svoji permanentni kritičnosti šolsko praktične in pedagoško-teoretične zaplete izmišljate, da lahko tako kažete na idejno-vrednostne in ideološko-oblikovalne zmote in pomote naše minule reformirajoče se šole ter na nesprejemljivosti naše minule marksistično-socialistične pedagogike. Lahko naštejete, na katere pedagoško teoretične sklope ste tako naleteli na svoji štiridesetletni delovni poti?

Na začetku sem razvijal oz. nadaljevalno dograjeval po svojih močeh znanje in vedenje o naslednjih pedagoško-teoretskih področjih: šolsko pedagogiko (v tem okviru pedagogiko učiteljeve avtoritete), pedagogiko etične (ne toliko družbeno) moralne vzgoje; pedagogiko ljubezni in spolnosti v mladosti (torej del pedagogike adolescence); družinsko pedagogiko; industrijsko pedagogiko; pedagogiko športa (takrat smo rekli pedagogiko telesne vzgoje, športa in rekreacije); pedagogiko šolskega svetovalnega dela; metodološke temelje akcijskega pedagoškega raziskovanja; teorijo pedagoške informatike in terminologije; vprašanja tranzicijskega prenavljanja šole in njene edukacije. Kako so bili – in bodo! – ti moji pedagoško-teoretični 'kosi' v korist in razvoj oz. v škodo in oviranje slovenske pedagogike, bo pokazal čas in njegova neprizanesljiva tehtnica. Uteži tega razčlenjevanja in vrednotenja niso v mojih rokah, pa tudi ne v rokah mojih skoraj petdesetletnih 'narobe' strokovnih prijateljev...

Lepo in prav! Toda kako nam lahko potrdite verodostojnost obstoja in razvoja tako pestrega in obsežnega vzgojno-izobraževalno praktičnega ter pedagoško-teoretskega dela?

Nič lažjega! Vse 'samoreferenčne' navedbe o obsegu in vsebini tega dela so razvidne iz mojega vzgojno-izobraževalnega, predavateljskega in prosvetiteljskega ter publicističnega pedagoškega opusa. Koliko šolskega in predavateljskega dela je bilo opravljenega, vé Bog. Pedagoško-strokovno in pedagoško-prosvetiteljsko delo je arhivirano in dokumentirano pri isti 'instanci'. Pisni opus vsebuje: 14 samostojnih publikacij, 5 soavtorstev in redakcij; 5 raziskovalnih elaboratov; 4 (kratke) skripte; 180 razprav in študij; 125 člankov, 45 poročil, kritik in polemik ter 86 objav v drugem jeziku. Skupaj torej: 465 bibliografskih enot.

Imate kakšno referenco v mednarodnem prostoru?

Pet objavljenih pedagoško-strokovnih besedil; pobudo ZN za oblikovanje svetovnega občega etičnega kodeksa, ki je bila ugodno registrirana v pristojnih organih navedenega foruma, in priredbo evropskega pedagoškega zaklada (tezavra).

V čem je bil Hic Rhodus, hic salta vaše pedagoške prakse in pedagoške teorije? Je šlo za več podstav, ali le za eno?

Bila je ena sama! V pedagoški praksi: dostojanstvo in nedotakljivost učenčeve, študentove, človeške osebe in osebnosti. V pedagoški teoriji pa: socialno-antropološki teorem o neodtujljivih pravicah učenca, študenta, odraslega kot bio-psiho-spirito-socio in aksio (življenjskega-duševnega-duhovnega-družbenega in vrednostnega) celega in celostnega bitja. Ob tem pa me je bolj zaposlovala problematika njihovega bistvovanja, ne toliko dejavnostnega bivanja. Torej bolj pedagoška ontologija, manj pedagoška fenomenološka pragmatika. Od tod tudi v moji pedagoški zavesti odbojnost in zanemarjanje ideološko-političnih ter pragmatično-operativnih pajdejoloških in edukacijskih tem.

Kje ste se kot pedagog učili edukacijskega dela in pedagoško-teoretskega razčlenjevanja ter obravnavanja 'večnosti' in živih vprašanj vzgoje in izobraževanja?

Prva in izvirna 'učilna' mi je bil šolski razred oz. predavalnica in komunikacijsko polje v okviru različnih tematskih predavanj staršem, šolnikom, mladim, raznim strokovnim delavcem ter vodstvenim ljudem. Na drugem mestu strokovno slovstvo in samostojno publiciranje. Željno pa sem zajemal pedagoškega duha in pedagoško znanje tudi od svojih učiteljev: dr. Antona Trstenjaka, dr. Stanka Gogale in dr. Ive Šegula. Dr. Vlado Schmidt, s katerim sva tolikokrat trčila v stroki drug ob drugega, ni bil moj formalni učitelj. Bil mi je pa ploden funkcionalni učitelj, saj me je nekajkrat dodobra razvrednotil kot pedagoškega teoretika, obtožujoč me različnih idejno-ideoloških pedagoških zmot in pomot, skratka hudega reakcionarstva in marginalstva.

Znano je, da vas je kot pedagoga pot vodila skozi mnoge arogance, zavračanja, obsodbe, anateme in krivice. Kaj vam je iz vsega tega bogatega 'cvetja zla' do danes živo ostalo v spominu?

Prvi bridek spomin mi seže v zgodnja petdeseta leta, ko sem imel v okolici Ljubljane predavanje o poteh družinske vzgoje. Zavzel sem stališče, da je treba vzgojo otrok in mladih iz socialističnih političnih organizacij vrniti v družino, to je v življenjsko, delovno, čustvovanjsko in vrednotno sobivanje in sodelovanje očeta, matere, starih staršev, sester in bratov. Vzdignil se je vihar obtoževanja in pojavili so se obtožbeni namigi o mojem ideološko-političnem diverzantstvu. Le življenjski modrosti vodstva Delavske univerze (prof. F. Malnar) sem se imel zahvaliti, da nisem že takoj na začetku svoje pedagoške poklicanosti končal v kakšni bridki samici. Za tožitelja in pričo proti moji idejno-ideološki in politično-reakcionarni zablodelosti je bila najeta in določena neka šivilja...

Zagotovo živi v vaši pedagoški zavesti še kakšen drug 'tovrstno prijeten' spomin.

Na primer tisti, ki zadeva moj *mnemični residuum* na politično preprečeno kandidaturo za asistenta pri dr. Gogali v petdesetih letih. Profesor mi je zagotovil, da je v časopisu objavljen razpis za asistenta namenjen predvsem moji prijavi. Ker si te dolgo nisem usodil napisati, me je na to odločno opomnila še dr. Alma Sodnik. Po obotavljanju sem se na razpis *Filozofske fakultete* v Ljubljani prijavil. Dvomil sem, da se bo izšlo, ker nisem imel potrebnih ideološko-političnih priporočil oz. referenc. In res je moja prijava priklicala na okope nekaj mojih ganljivo 'zvestih prijateljev'. Vse to sem podrobneje zvedel šele čez nekaj časa.

Fakultetni svet je na svoji seji registriral mojo vlogo. V razpravi se je oglasil dr. Schmidt in me označil kot učenca prof. Vebra in zatrjeval, da tak človek pač ne more postati njegov (tj. Schmidtov) asistent. To sicer ni ustrezalo dejanskosti, saj je v resnici šlo – vsaj tako je kazalo – za asistentsko mesto pri prof. Gogali, ki pa tega takrat nemara ni smel pojasniti. V mojo obrambo se je na fakultetni seji edini oglasil dr. A. Slodnjak, češ da vé za moje pedagoško delo na šolah itd. A obveljal je dr. Schmidtov 'veto'. Tako se mi je za vedno zaprla pot na *Oddelek pedagogike Univerze* v Ljubljani.

Lepega dne me je ob oddaji članka o likovni vzgoji za revijo Sodobna pedagogika dr. Schmidt povabil k sebi 'na kavico', dozdevno zaradi mojega oddanega prispevka. Odšel sem s strahom, a kmalu sprevidel, da je članek le izgovor, v resnici pa je šlo za neko drugo stvar.

Dr. Schmidt je iznenada začel nekako takole: Vem, da se jezite name zaradi zavrnjene asistenture. A naj vam povem, da nisem mogel ravnati drugače. Na večer pred sejo fakultetnega sveta sta namreč prišla k meni L. Modic in M. Dekleva. Naročila sta mi, naj skuham velik lonec kave, ker jo bomo srebali tako dolgo, dokler se ne bom zavezal, da naslednji dan spodnesem vašo prijavo za asistenta na Oddelku za pedagogiko. Po daljšem 'prijateljskem prepričevanju' sem se vdal. Za konec te zgodbe le še značilna zaznamba za antropološko zgodovino naše pedagogike: Za asistenta na pedagogiko je po vsem tem v kratkem času prišel tovariš, ki je zatem čez štirideset let strokovno-idejno in politično-ideološko prizadevno bdel nad vsem mojim delom.

Oživiva vaš naslednji zgodovinsko-pedagoški spomin iz našega ideološko in politično totalitarnega časa! Kateri je?

Tisti, ki je vezan na strokovno-zasebno in družbeno-politično obsodbo nekaj člankov o stanju v slovenski pedagogiki, ki so mi jih objavili *Naši razgledi* l. 1958. V njih sem sporno ocenil beg oz. umik naše uradne in vodilne marksistično-socialistične pedagogike pred živimi vprašanji in odgovornostmi 'prve' šolske reforme v zgodovini slovenskega šolstva in pedagogike. Kaj bi moglo biti bolj krivoverskega in splošne poklicne obsodbe vrednega? Lotili so se torej teh mojih člankov. 'Državni tožilec' je bil z visoke strokovne ravni. Dr. V. Schmidt kot *spiritus movens* obsodbenega procesa je 'predstavo' postavil v okvir rednega občega zbora *Zveze pedagoških društev Slovenije* (ZPDS). V 'poroti' so bili delegati iz vse Slovenije in slovenske šolske politike na čelu s sekretarjem (ministrom) V. Majhnom. Obsodba in razvrednotenje sta bili hudi, krivični in mučni. Čas ju je zmehčal, toda politično-ideološki pečat je ostal.

Na Drugi posvet slovenskih pedagogov na Bledu v l. 1971 vem, da niste pozabili. Kako bi le mogli, saj se kak tak politični in ideološki vihar nad kakšnim slovenskim pedagogom v minulih petdesetih letih še ni zgodil. Glede tega ste bili v svojem času 'zvezda'. Toda nositi takšen 'zvezdni prah' na sebi leta in leta, je vsekakor skrajno naporno in uničujoče. Kako se je pravzaprav celotna blejska anatema zarežala v vaš pedagoški spomin?

Referat *Vzgoja kot družbena funkcija*, ki sem ga prebral na *Drugem posvetu slovenskih pedagogov* na Bledu, je povzročil pravi 'big bang'. Zame je bil ta »pok« oz. trk s politiko in njeno ideologijo med vsemi najbučnejši in najtrši. Ideološki in politični 'valjar' je zdrdral čez mene in me brezsrčno in neusmiljeno zmlal.

Spiritus agens vsega je bilo vodstvo *Zavoda za šolstvo* (B. Lipužič, R. Mejak in nekateri drugi pedagoški svetovalci). Zvrstile so se seje o idejno-ideološki sabotaži in nevarnosti, ki naj bi izhajala iz teoremov v mojem referatu *Vzgoja kot družbena funkcija*: na filozofski fakulteti, na sekretariatu za šolstvo, v skupščini in izvršnem svetu ter predvsem tudi po šolah, kamor so bili poslani ali od šol najeti politično preverjeni predavatelji, da so govorili o 'idejnem zločinu' ideologa nevtralne šole, o njegovih prizadevanjih po mišljenjskem pluralizmu, političnem strankarstvu in zagovarjanju uvajanja verouka v šole.

To so bile tako hude insinuacije in obtožbe, da so v tistem času pomenile človekovo poklicno in socialno smrt. In ta je tudi zagrozila. Sprožena je bila totalna politična in prosvetna vojna proti meni. Odpovedati sem se moral direktorstvu *Pedagoškega inštituta*. Nikjer v javnosti nisem smel več strokovno nastopati, nikjer objavljati. Pahnjen sem bil v popolno človeško in strokovno izločitev ter osamo. Izgubil sem predavanja iz šolskega svetovalnega dela na *Oddelku za pedagogiko* FF; tam me je dr. Schmidt zamenjal s samoooklicanim 'mojim' asistentom šolskih svetovalnih služb. Voditi nisem smel več timov šolske svetovalne službe po šolah. Znanci in prijatelji me niso smeli več poznati, le malokateri je še upal pokazati znak nekdanjega poznanstva. Stal sem pred vrati celice, ko so delavci *Udbe* poizvedovali po ožjem in širšem življenjskem ter delovnem okolju, o moji družbeni zadržanosti in socialnem ter sosedskem vedenju. Na nobenem

posvetu ali strokovnem srečanju nisem smel biti navzoč, kaj šele da bi smel obdelati kakšno strokovno snov itd. Z eno besedo: totalni in totalitarni pekel!

Vanj so me veselo pehali in tlačili mnogi slovenski pedagogi z 'onstran' moje antropološko postavljene pedagoške teze o vzgoji. (Teh ne bom našteval.)

Omenil bom samo dr. Schmidta, ki je moral nemara 'delati pokoro', saj me je on kot predsednik znanstveno-raziskovalnega sveta 'naredil' za direktorja pedagoškega inštituta (seveda ob spodbudi in privolitvi delavcev PI).

Bilo je takole! Kmalu po Bledu – ko še ni bila aktualna abdikacija – sem poprosil dr. Schmidta za soglasje pri nastavitvi novih delavcev na inštitutu. Toda ni želel priti na PI, češ da bova to lahko prijetneje opravila med sprehodom čez Rožnik (Danes menim, da mi je tako hotel dopovedati, kako sem v službi prisluškovan!). Tako se je tudi zgodilo. Sredi poti, ko sva končala 'uradno snov' naše ustanove, je iznenada vrgel predme: "Zdaj bom pa moral pisati proti vam. Saj ne bo nič hudega, naredil vas bom za slovenskega Rousseauja. Veste, to je dobro sorodstvo. Ko bi le kdaj kdo hotel tudi mene postaviti v kakšno podobno."

Odgovoril sem mu zaprepačen in zgrožen: "Profesor, to ne bo dobro. Zdaj smo se pedagogi prvič malo vzravnali (tako je namreč kazalo na blejskem posvetu!), vi pa boste zdaj vse to uničili." A ni se dal več premakniti, seveda, kako pa, ko je njegova obsodba mene že bila napisana in čez nekaj dni 'mastno' objavljena v *Delu*.

Sklep vsega tega je bilo samo še naročilo novemu vodji PI: Ukvarja naj se s terminologijo, da ne bo več škodil slovenski pedagogiki!

Meni pa je ostala grenkoba, da me je dr. Schmidt povsod dosledno in brezsrčno 'žrtvoval za napredek slovenske marksistično-socialistične pedagogike'. (Tako je namreč sam poimenoval svoje vedno 'čuječe' ravnanje z menoj!)

Le mimogrede naj bo opozorjeno, kako nadvse značilno je ob vsej tej pedagoški zgodbi, da so avtorji razstave in zbornika *Temna stran meseca* povsem zamolčali ali spregledali ta prvi, tako kričeči razcvet totalitarizma na nekem strokovnem področju pri nas. Prav nekateri slovenski pedagogi smo bili namreč prve žrtve ideološko-političnega diferenciranja v svinčenih časih začetku sedemdesetih let, ker smo bili med prvimi 'strokovnimi' uporniki proti mišljenjskemu enoumju in vladavini totalitarizma ter zagovorniki človekovih demokratičnih pravic pri nas. 'Banda štirih' na Visoki politični šoli in afera s skupščinskimi poslanci so temu našemu 'primatu' šele sledili.

Takšni dogodki in nasledki, kakršni so se pokazali ob Drugem posvetu slovenskih pedagogov na Bledu, nikoli ne nastajajo sami od sebe, temveč so vselej izzvani oz. porojeni iz širšega družbenega in ožjega strokovnega konteksta. In kakšni sta bili ti dve situacijski podstavi v tem primeru?

Ne gre pozabiti, da je bil širši družbeno-politični okvir tega časa najprej odprto nastopanje liberalizma v drugi polovici šestdesetih. Ta pa je bil posledek sesipanja partije in njene enoumne marksistično-socialistične idejnosti ter ideološkosti. Sredi tega ozračja je bila slovenska šola v razpadanju. Šolska upravna oblast (sekretariat in zavod za šolstvo) pa v globoki krizi in reorganizaciji; zaradi tega brez večje direktivne oblasti in moči. V urejanje šolstva in dajanje strokovne pomoči sta vstopala vse bolj vztrajno in uspešno pedagoški raziskovalni inštitut pri *Univerzi v Ljubljani* in *Zveza pedagoških društev Slovenije*. V praktičnem šolskem vzgajanju in izobraževanju pa so postajale vse bolj pomembne in avtoritativne strokovne postavke interdisciplinarno zasnovane in skupinsko delujoče šolske svetovalne službe s pedagogi, psihologi in socialnimi delavci.

Ideološko-politično je bila posebno poudarjena inkriminirana moja vloga pri vsem tem, saj se mi je prav v tistem času znašlo v rokah veliko preveč pristojnosti:

- a) Bil sem direktor *Pedagoškega inštituta* kot šolske in pedagoško-raziskovalne ustanove, ki je držala neželjeno ogledalo *Zavodu za šolstvo* in vsej uradni šolski politiki.
- b) Bil sem predsednik *Zveze pedagoških društev Slovenije*. S področnimi društvi sem zajel vso Slovenijo (Ko pa sem sprejel predsedstvo, je imela Zveza le dve ali tri lokalna društva!). S tem sem mobiliziral šolsko-pedagoški teren za dejavni odnos do šole in njenega vzgojno-

izobraževalnega dela ter njene osebne in družbene razvojne vloge. Tako sem si 'pridelal' očitek in namigovanje, da organiziram po šolskem terenu 'pedagoško SZDL'. To pa je bila že zelo nevarna stigma, ki me je poleg vsega drugega tudi vodila v anatemo.

- c) Bil sem na šolsko-pedagoškem in industrijsko pedagoškem ter vzgojno-prosvetiteljskem področju najbolj idejno sporen, a najbolj 'frekventen' predavatelj, in to je netilo ideološko-politično čuječnost in sumničavost ter mobiliziranje za družbeni in strokovni linč.
- d) Bil sem 'najeti' predavatelj na *Oddelku za pedagogiko* FF, s tem pa naj bi imel poguben vpliv na študente pedagogike. Posebno nevaren sem postal za to idejno in politično obetajočo populacijo, ko je uspela štipendijska akcija za študij šolskih pedagogov pri *Republiški izobraževalni skupnosti* (L. Gostenčnik, L. Zajc). To študijsko štipendijo je dobilo čez sto uspešnih učiteljev iz šolske prakse. S tem je bil revitaliziran študij pedagogike na FF, saj je bilo pred tem v zadnjem semestru pedagogike porazno malo študentov. Po tej uspešno izvedeni štipendijski akciji za študij šolskih pedagogov, so morali zidarji celo prebiti steno med dvema predavalnicama na *Oddelku za pedagogiko*, da je bilo mogoče spraviti 'pod streho' toliko novih študirajočih ljudi. Ni čudno, da mi je dr. Schmidt ob odhodu z enega od sestankov pri predsedniku IS L. Zajcu dejal med potjo: "Veste kaj, zdaj bom pa začel verjeti v Božjo previdnost, ker ste nam odkrili tega šolskega pedagoga in nam s tem pripeljali na oddelek toliko novih študentov."

Ali je ta 'pridelana zaslužnost' izbrisala z vas dotakratne stigme in anateme, da ste lahko slednjič po več kot štiridesetih letih dela umirili svojo pedagoško zavest?

Kje pa! Eno idejno-ideoloških neviht sem doživel že v naši demokraciji in deklariranem mišljenjskem pluralizmu. V želji, da bi minule zadeve naše pedagogike prišle na svoje pravo mesto in v pravi položaj, sem napisal študijo o paradigmah slovenske poosvoboditvene pedagogike. V njej sem dokumentirano pokazal, kakšni idejno-ideološki vzorci so v zadnjih skoraj petdesetih letih usmerjali in vodili pri nas razvoj pedagoške znanosti. Kaj hujšega! Vehementno se je oglasil znani varuh čistosti marksizma, socializma in ateizma v naši pedagogiki in šoli. Zanimivo in strokovno ter etično značilno je, da je pri tem 'učencevsko' branil dr. Schmidta, sebe razglasil za trajnega desidenta, mene pa opečatil kot hlapca socializma, ideologije, politike in usmerjenega izobraževanja.

Možu se je pri tem dogodilo tisto, kar se po devetdesetem letu dogaja pri nas mnogim njemu podobnim, da svoje 'družinsko' nagajanje, zoprnovanje, oporekanje, trmoglavljenje itd. 'materi' partiji razglašajo za največjo možno upornost in zaslužnost, darovano naši današnji demokraciji na oltar, še več, takšno vedenje razglašajo za svoje junaško in tvegano družbeno ideološko in politično desidentstvo. Vsem drugim pa, ki so bili pod trdo roko partije opečatani in anatematizirani, to desidentstvo vztrajno in glasno odrekajo.

Le kako mu je moglo priti na misel, da vam je kaj takšnega očital, saj je bil vaš desidentski in anatematizirani položaj splošno znan v našem šolstvu in naši pedagogiki?

Zame je vse to odslikava strokovnega in delovno-etičnega spodrsnjaja. Morda pa tudi posledica ne dovolj pozornega branja in mojega produktivnega (ne kritikarskega) nasprotovanja oblasti politike na pedagoškem področju. Nikoli namreč nisem gojil 'revolveraškega' napadanja in izničevanja marksizma in socializma v okviru strokovno-pedagoškega območja. Vselej in povsod sem se trudil za ustvarjalen napredek slovenskega vzgojeslovja, ob upoštevanju in vgrajevanju vsega pozitivno novega vanj, seveda, kjer mi je antropološko pedagoška filozofija to narekovala, omogočala in dovoljevala.

Dovolite zelo osebno 'konfiteorsko' vprašanje! Ali imate zavest in vest obremenjeni s kakšnimi pedagoškimi grehi, ki ste si jih 'pridelali' v svoji dolgi pedagoški karieri?

Seveda jih imam! Kdo jih pa nima? A več kot 'čistih' vzgojno-izobraževalnih grehov, ki sem jih zagrešil kot učitelj, imam tiste, ki sem jih zagrešil kot pedagog-človek. To je še hujše, saj se mi prav ti še posebej oglato motajo po spominu. Naj navedem le tri!

Prvi zadeva ideološko in politično obsodbeni referendum o škofu Vovku. Kmalu po njegovem znanem novomeškem zažigu je bila sprožena akcija podpisovanja njegove politične in družbene obsodbe. V vsesplošnem trušču in političnem pritisku sem popisno polo podpisal. Hitro me je zapekla vest in me peče še danes. Nisem bil namreč toliko pokončen, kakor so bili trije profesorji na šoli (za katere sem zvedel *post festum*), ki so ta podpis odklonili. Občudoval sem njihovo pokončnost, saj tak uporni korak v tistem času ni bil 'mačji kašelj'.

Drugi moj veliki greh je povezan s filmom Nočni izlet. Režiser Mirko Grobler je prišel ob pripravah na ta film s prošnjo, da bi mu pomagal poiskati na šoli nekaj dijakov za uresničitev te filmske pripovedi. V branje mi je dal sinopsis. Zagrel me je. Toda dogodilo se je, da je bil film hitro po premieri vržen v bunker zaradi inkriminiranega 'partizanskega kadra'. Režiser Grobler je ves obupan nekajkrat prišel, naj napišem v bran, da takšni vzorci vedenja staršev in mladih pri nas obstajajo. Itn.

Pa nisem ničesar napisal o razpadanju naših družin in o domačih zabavah mladih, ki so se takrat začele pojavljati tudi pri nas. Ustrašil sem se sprožene politične gonje...

Tretji moj takšen moralni *malum* se suče okrog razkrivanja bridkih doživljajev, ki jih je moral pretrpeti v zadnjem času svojega gledališkega ustvarjanja igralec Stane Sever. O tem je namreč pred leti pisala v pismih bralcev njegova družina.

Vedel sem, da so njene navedbe resnične, pa se nisem oglasil v njen bran. O njih mi je namreč mojster Sever sam pripovedoval, ko je kakšno leto pred smrtjo prisedel, da sva se skupaj odpeljala v Brežice na *Dan prosvetnih delavcev*, on kot recitator, jaz kot strokovni predavatelj. Vso pot sta se trgali iz njegove ranjenosti nadčloveška razočaranost in žalost, ko mi je pripovedoval o bridkih dogodkih, ki jih je moral doživeti in pretrpeti na zadnjem kosu igralske poti. Jaz pa se nisem oglasil v pomoč in podporo njegovi družini. Greh nad grehi!

Oprostite mi še vsiljivost, kako je bilo z vašo ugaslo prijavo za sprejem v Akademijo znanosti in umetnosti?

Morda je pri tem med drugim igrala neko vlogo tudi posledična halo-efektnost vseh mojih poprejšnjih idejno-ideoloških in družbeno-političnih obsodb, saj je gotovo prav ta 'kontinuiteta' odločilno pomagala pri tej vlogi, ki jo je v svoji 'soloakciji' posredoval Akademiji pokojni prof. dr. Anton Trstenjak. Lepega dne me je namreč poklical in povedal, da bo vložil mojo kandidaturo zaradi opravljenega pedagoško-teoretskega dela; pa tudi zato, ker akademijski razred ni imel v svojem okviru nobenega pedagoga. Oporekal sem, a ni pomagalo. Zadeva se je seveda čez čas neslavno končala le pri nasvetovanem ponosu nad tem, da sem bil vsaj 'prijavljenec', kakor me je na kraju vsega dogajanja potolažil moj dobri profesor Trstenjak.

Tako vam je torej 'izpuhtelo' tisto priznanje oz. nagrada, ki bi vam nekoliko pokrila razočaranja in krivice, katere vam je prineslo več kot štiridesetletno služenje slovenski pedagogiki in slovenski šoli. Sicer pa, ali ste sploh kdaj prejeli kakšno družbeno priznanje za svoje pedagoško-teoretsko in šolsko praktično ter predavateljsko delo, npr. Žagarjevo nagrado?

Nobene! Ko so nekateri sicer želeli popraviti to 'pozabo', sem to priznanje odklonil že na 'predpripravljalni' stopnji, saj se mi ni zdelo pošteno sprejemati politično in ideološko tako znano opredeljeno *Žagarjevo nagrado*.

Dobil sem po drugi strani veliko zadoščenje s priznanjem in z nagrado mesta Ljubljane v letu 1994, kot 'priznanje za izjemni prispevek k razvoju pedagoške znanosti ter k vzgojno-izobraževalni praksi na Slovenskem'.

Ob vsem tem mi je bila pa največja nagrada zavest, da nisem ničesar, kar sem dosegel pri svojem delu, prejel zaradi kakršnekoli zaslužnosti ali pripadnosti eni ali drugi ideološki ali politični opciji, ali zaradi kakršnekoli družbeno-ideološke 'pridnosti in poslušnosti'.

Pa vendar vaših težav z vsem razgrnjenim še ni bilo konec, saj ste morali doživeti še prenovno slovenske šole in biti iz nje izključeni zaradi kritičnosti do njenih postavk. Kako kot pedagog

doživljate to institucionalno in operativno metamorfozo naše šole in njene vzgoje in izobraževanja? Kaj menite o vsem tem?

Temeljne reči o tej 'nesrečni avanturi' našega šolskega sistema in naše šole ter njene edukacije sem pojasnil v knjigi *Ob prenovi šole* (1998). Naj ponovim le nekatere od njih!

Ne morem sprejeti enoumnega lakanovskega teoretskega izhodišča za prenovu naše šole. Prav tako ne enostrankarsko opredeljene skupine, ki si je protidemokratsko prilastila prenovu šole. Dalje, praznino v temeljnem družbeno-razvojnem in šolsko-pedagoškem konceptu prenavljanja šole in njeno zgolj zunanje revolucioniranje oz. njeno pehanje v nam tuje šolsko-upravno birokratiziranje pedagoškega dela v njej. Pa prehudo preseganje pristojnosti pri postavljanju in spreminjanju nove tranzicijske šole mimo vsakega širše strokovnega in nacionalnega soglasja. Nadalje, preveličevanje izobraževanja oz. informatiziranja ter izrivanje vzgoje in vrednot iz temelja in obnebjaja nove prenovljene šole. Ne nazadnje črtanje šolsko-pedagoških teoretskih temeljev v tej prenovi in uničevanje vsega doslej pozitivnega iz naše šole. Nasiljevanje šole in njenega edukacijskega dela z novim in drugim tj. liberalističnim enoumjem. Kot vsesplošni očitek pa gre tej današnji prenovi, da je globoko družbeno, mišljenjsko in pedagoško nelegalna, nezakonita, nedemokratska, ker je nekonsenzualna. Skratka, za narod je to podobna razvojna in edukacijska ter etnična nesreča, kakor je bilo znano usmerjeno izobraževanje. Kako ne, saj ima današnja prenova podobno enoumno idejnost in političnost, podobno zanikanje, izločevanje vsega pedagoško-teoretskega in vzgojno-operativnega, kakor je imelo le-to. Itn.

Samo še navedba, da iz prenove današnje šole nisem bil izključen za 'nedoločen čas', temveč le za 'določen', saj je bilo na prvem razpravljalnem sestanku v Poljčah rečeno, naj pedagogi podpremo prenoviteljem osnutek zakona o novi šoli, da bo le-ta lahko pravočasno sprejet v parlamentu. Pedagogi pa bomo po tem njegovem sprejetju razpravljali o odprtih vprašanjih in lahko pisali svoje obsežne 'pedagoške pesnitve'.

O *sancta simplicitas*, nas, slovenskih pedagogov!

Kaj menite o današnjih pedagogih kot strokovno pajdejičnih in edukacijskih razmišljevalcih ter razpravljavcih?

Kje pa so? Saj se jih vendar nikjer ne vidi in ne sliši v okviru današnje prenove! Glede njih ima gotovo prav prof. B. Jurman, ko govori o njihovem nezaslišanem strokovnem in družbenem deliktu, da so prenovu šole prepustili lakanovskemu psihologu, sociologu, politologu in kakšnemu posameznemu pedagoškemu 'sopotniku' med njimi.

Član katere stranke ste in kje ter kako uresničujete našo pridobljeno demokratičnost?

Nobene, ker mislim, da je edina 'stranka' strokovnega človeka njegovo razmišljevalno-spoznanjsko področje in problemi v njem. Tako je namreč lahko najbolj družbeno in demokratično ploden in koristen.

Zakaj niste član Društva katoliških pedagogov Slovenije?

Zato, ker po strokovni konotaciji ne priznavam socialno-idejne nazorske in naravnosti pedagoške znanosti. Ta označba mi preveč cika na ideologizacijo in na strankarsko politizacijo vzgojeslovja (izvorno in posledično pa tudi na ideologizacijo in politizacijo Boga!). Sem pristaš le 'pedagoške pedagogike', to je pedagogike, ki jo določuje kakšen teoretski (npr. individualna, psihoanalitična, antropološka, socialna itd.) ali pa kakšen operativno-področni znak: šolska, družinska, seksualna, mladinska, penalna itd. pedagogika.

Nič pa seveda nimam proti članom tega društva, saj vem, da so prizadevni in plemeniti uresničevalci svobodnosti, demokratičnosti in humanosti v šolski edukacijski praksi ter prijatelji antropološko-pajdejične teorije.

Kako bi s kakšnim skupnim imenom določili pedagogiko, ki ste jo razvijali v svojih štirih delovnih desetletjih?

Ves čas sem bil v službi in v teoretskem ter operativnem obnebu in oblasti antropološke pedagogike, katere si nisem vnaprej mišljenjsko in teoretsko načrtoval oz. programiral, temveč me je praktično in teoretsko delo samo pripeljalo do nje.

Ob tem se mi je dogodilo podobno kakor prof. dr. Trstenjaku – naj ne bo to kakršnokoli znanstveno-vrednostno vzporejanje, ker ta navedba to noče in ne more biti! – ko mi je nekoč na vprašanje o tem zatrdil, da ni nikoli imel vnaprejšnjega projekta za razvijanje antropološke psihologije. Vse delo se mu je na kraju samo prelilo v to teoretsko in življenjsko strnitev.

Ali ta vaša antropološka pedagogika pozna nepresežno Modrost, Svobodnost ter Moč duha in duše, uma in razuma?

Kako da ne, saj je prav religijskost (ne religioznost) ena izmed temeljnih bistvojočnostnih (ne bivajočnostnih) sestavin, potez človekove antropološkosti tj. njegove človeškosti in človečnosti. Zaradi tega bi ji bilo mogoče 'podtakniti' maksimo: *Credo, quia homo sum!* (Verujem, ker sem človek!). Seveda ob opozorilu, da gre pri tem za kavzalnost *creda* (verovanja), ne pa za (ontološko in eksistenčno) kavzalnost človeka, ki bi jo 'inkriminiral' izrek: *Homo sum, quia credo!*

Tako, draga gospa dr. Žerovnikova, mislim, da z razkritjem te sestavine antropološke pedagogike lahko končava ta najin pogovor.

Dovolj sem se v njem – kakor bo kdo rekel – sam hvalil in druge grajal. Vendar menim, da sem se obojega dovolj ogibal. Trudil sem se ob vsem povedanem iz naše antropološke zgodovine poosvoboditvene pedagogike povedati le resnico, s kakršno sem se bridko srečeval.

Pri tem sem navedel nekaj imen živih in že pokojnih pedagogov. Za to se opravičujem. A nisem mogel drugače, saj antropološka zgodovina vsake znanosti, tudi pedagoške, nujno vsebuje imena konkretnih ljudi in njihove konkretne medčloveške mikro situacije. In tej zahtevi sem moral slediti v tem pogovoru.

Zahvaljujem se vam – kakor tudi reviji, v kateri boste objavili ta najin pogovor – da ste mi ponudili priliko in možnost povedati marsikaj tistega, kar spada na 'temno stran meseca' naše socialistične pedagogike. Upam, da brez 'nekdanjih' ideoloških in političnih posledic, groženj, sprevrčanj in zanikanj ter anatem.

Gospod Pediček, zahvaljujem se vam za pogovor.